

Prof. dr. Brane Mikanović
Dr. sc. Marija Tomić
Univerzitet u Banjoj Luci / University of Banja Luka
Filozofski fakultet / Faculty of Philosophy
branemikanovic@gmail.com
marija.tomic93@hotmail.com

UDK / UDC 37:316.77

Pregledni naučni rad / Scientific review article

Primljeno / Received: 26. 12. 2024.
Prihvaćeno / Accepted: 07. 04. 2025.

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE U ODNOSU NA NJIHOVA SOCIO-PEDAGOŠKA OBILJEŽJA

INTERCULTURAL COMPETENCES OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS IN RELATION TO THEIR SOCIO-PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS

Sažetak

Interkulturalne kompetencije predstavljaju jednu od osnovnih vještina za funkcionisanje pojedinca u savremenom društvu. Stalna potreba za brzim prilagođavanjem promjenama i saradnja sa pripadnicima drugih kultura, sve više nameće potrebu za novim obrascima ponašanja. Otvorenost za različitosti, tolerancija, vještine komunikacije i druge odrednice interkulturalizma postaju osnova uspješne adaptacije već od ranog uzrasta. Vaspitanje djece za život i rad u multikulturalnom okruženju je pitanje trenutnog napretka individue ali i budućeg razvoja šire društvene zajednice. Posjedovati kompetencije za snalažanje i životu u bilo kojoj etničkoj, vjerskoj ili nacionalnoj grupi je uslov ličnog razvoja ali i napretka kompletnog društva. Rad se bavi ispitivanjem samoprocjena interkulturalnih kompetencija učenika osnovne škole u odnosu na njihov pol, razred i školski uspjeh. Podaci su prikupljeni skalom interkulturalnih kompetencija, namjenski konstruisanom za ovo istraživanje. Rezultati statističke analize dokazuju da više rezultate na skali interkulturalnih kompetencija postižu ispitanice ženskog pola, višeg razreda, te boljeg školskog uspjeha. Statistički značajna razlika se pokazala kod sva tri ispitivana segmenta. S obzirom da je školski uspjeh značajan prediktor ispitivanih kompetencija, dobijeni rezultati mogu da koriste budućem usmjeravanju vaspitno-obrazovne prakse. Podsticanjem učenika na bolji školski uspjeh direktno utičemo i na druge segmente ličnosti, koji bi doprinjeli razvoju vještina neophodnih za budućnost pojedinca. Dobijeni rezultati ostavljaju prostor za dalja istraživanja uzroka utvrđenih razlika.

Ključne riječi: *uzrast učenika, pol, školski uspjeh, interkulturalne kompetencije*

Summary

Intercultural competences are one of the basic skills for the individual's functioning in modern society. The constant need for rapid adaptation to changes and cooperation with members of other cultures, increasingly imposes the need for new patterns of behavior. Openness to differences, tolerance, communication skills and other determinants of interculturalism, become the basis for successful cooperation from an early age. Raising children to live and work in a multicultural environment is a matter of the current progress of the individual, but also future development of the wider social community. Possessing the competences to navigate and live in any ethnic, religious or national group is a condition for personal development but also for the progress of the entire society. The paper examines the self-assessment of intercultural competences of primary school students in relation to their gender, grade and school success. The data were collected using the intercultural competence scale. The results of the statistical analysis prove that higher results on the intercultural competence scale are achieved by female respondents, higher grade, and better school success. A statistically significant difference was shown in all three segments examined. Given that school success is a significant predictor of the examined competencies, the obtained results can be useful for the future direction of educational practice. By encouraging students to achieve better school success, we directly influence other segments of the personality that would contribute to the development of skills necessary for the individual's future. The obtained results leave space for further research into the causes of the identified differences.

Key words: *student's age, gender, academic achievement, intercultural competences*

Uvod

Važnost interkulturalnih kompetencija se danas prepoznaje u svakodnevnim situacijama koje podrazumijevaju izgradnju pozitivnih odnosa i saradnju sa pripadnicima drugih kultura. Sve više postaju dio obrazovnog sistema i vještine koje treba da se podstiču u vaspitno-obrazovnim ustanovama. Cilj interkulturalnog vaspitanja bi trebao prvenstveno da bude suzbijanje diskriminacije, marginalizacije pojedinih grupa kao i borba za ravnopravnost i suživot različitih kultura kroz međusobnu toleranciju. Kroz školski plan i program interkulturalne kompetencije se razvijaju kroz umjetnost, strane jezike ali i nastavu demokratije. U školskoj pedagogiji u Sjedinjenim Američkim Državama, ideje interkulturalizma se pominju već od četrdesetih godina 20. vijeka (Montalto, 1982). Ideje interkulturalizma je potrebno sve više promovisati i na prostoru Bosne i Hercegovine s obzirom na različitosti njenog stanovništva. Interkulturalno vaspitanje treba da bude dio kompletnog

vaspitno-obrazovnog sistema na svim nivoima, od predškolskog do visokog obrazovanja ali i obrazovanja odraslih. Posebnu pažnju je potrebno posvetiti stručnom usavršavanju prosvjetnih radnika ali i roditelja, kao najuticajnijih faktora vaspitanja djece. „Nastavnike treba podsticati da budu aktivni, da se zanimaju za događaje u zemlji i svijetu, da upoznaju relevantna istraživanja i rasprave, da stiču iskustvo boravka u drugim sredinama, da upoznaju različite medije i metode učenja, da sami eksperimentišu i inoviraju nastavu. Obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika treba informisati o činjenicama i tokovima, tumačiti probleme i pomoći ih razumjeti“ (Filipović, 2021, str. 556). Usavršavanje prosvjetnih radnika je preduslov za postizanje boljih rezultata kako u polju usvajanja opšte-obrazovnih znanja tako i razvoja različitih kompetencija. Nivo razvijenosti kooperativnih vještina ne zavisi samo od spoljnih faktora u djetetovom okruženju nego i od same njegove ličnosti, karaktera, temperamenta kao i opštih sposobnosti.

Pojmovno određenje interkulturalizma i interkulturalnih kompetencija

Na samom početku neophodno je dati precizno objašnjenje razlika između pojmova interkulturalizam i multikulturalizam. Multikulturalizam je statičan pojam čije određenje autori različito definišu, ali u osnovi podrazumijeva mozaik različitih etničkih, kulturnih ili nacionalnih grupa koji žive na istom području (Hratić, 2007). Postojanje više različitih grupa na jednom teritoriju ne znači nužno međusobna interakcija niti saradnja. “Multikulturalizam kao složeni fenomen može se manifestovati na različite načine, odnosno moguće je govoriti o:

- Kooperativnom multikulturalizmu – njeguje suživot multietničke kulture bez isprepletanja etničkih grupa
- Tradicionalnom multikulturalizmu – tretiraju kulturnu različitost i etničnost kao trenutne forme koje nestaju
- Liberalnom multikulturalizmu – pokušava očuvati formalne principe jednakosti i središnji položaj pojedinca u odnosu na zajednicu i sredinu
- Lijevom liberalnom multikulturalizmu – odnosi se na borbu za socijalnu i pravnu jednakost
- Kritičkom, samorefleksivnom multikulturalizmu – jednakosti u razlici, reprezentativnoj jednakosti i interkulturalnim procesima međusobnog priznavanja“ (Tadić, 2016, str. 5 prema Jevtić, 2012).

Pitanje multikulturalizma u zavisnosti od ugla posmatranja može da ima i pozitivnu i negativnu konotaciju. Ukoliko se osvrnemo na učestao problem diskriminacije, može se zaključiti da je zalaganje za multikulturalnost ipak

pozitivan pomak. Međutim, ukoliko se fokusiramo na nepostojanje interakcije među različitim pojedincima, jasno je da samo suživot različitih grupa ipak nije jedini cilj savremenog društva. Multikulturalizam se može shvatiti kao „priznavanje činjenice kulturnoga (etničkog) pluralizma i prava različitih društvenih grupa (u prvom redu novih imigranata) na zadržavanju svoje specifičnosti. Određen na taj način, može biti pozitivan jer naspram isključivosti i (prisilne) asimilacije zagovara suživot manjinskih i deprivilegovanih grupa s dominantnim društvom, a može se i optuživati za nazadno, esencijalističko podržavanje kulturne zatvorenosti, pa čak i izolacije i segregacije“ (Mesić, 2007, str. 67). Pojedini autori negiraju smisao postojanja dviju kultura koje koegzistiraju ali ne ostvaruju zajedničke interakcije, jer takav vid ravnopravnosti ne dovodi do opšteg napretka. Pluralizam i puko postojanje različitosti su nedovoljni za napredak društva u cjelini (Topić, 2010). Za razvoj društvene zajednice neophodna je saradnja pripadnika različitih kultura. Razmjena iskustava, tolerancija, kooperativnost i težnja ka suživotu i promovisanju pozitivnih vrijednosti su pitanja koja nadilaze okvire multikulturalizma. Upravo u tome je razlika u odnosu na interkulturalizam i interkulturalne kompetencije.

Interkulturalne kompetencije u osnovi podrazumijevaju skup sposobnosti neophodnih za efikasno i svrsishodno djelovanje u interakciji sa osobama koje su drugačije od nas po osnovu kulture ili jezika koji govore (Fantini, 2000). Drugim riječima, multikulturalizam podrazumijeva život različitih kultura na jednom prostoru dok su interkulturalne kompetencije neophodne u cilju dobre interaktivne komunikacije. Djecu je potrebno obučiti za sociokulturne odnose prvenstveno sa namjerom da se uklope u sredinu u kojoj odrastaju, a zatim i da sklapaju prijateljstva i budu spremni na sve društvene promjene koje budućnost donosi. Razumjeti druge ne znači istovremeno zaboraviti na vlastitu tradiciju i porijeklo. Važno je da kod djece razvijemo ljubav prema svom narodu i običajima, jer ukoliko nemamo vlastiti kulturni identitet nemoguće je da poštujemo i razumijemo tuđi. Putem vaspitanja i obrazovanja potrebno je izgraditi svijest djece u kom će različitosti prepoznati kao vid bogatstva i prednosti, a ne ometajućih faktora za život zajednice.

Kako društvo svuda u svijetu postaje sve više interkulturalno, učesnici vaspitno-obrazovnog procesa, kao i kreatori prosvjetne politike treba da stvaraju prilike za jednaka prava za sve članove društva. Interkulturalno obrazovanje ima za cilj da pomogne školskim institucijama da stvore atmosferu kulture mira, demokratije i društvene kohezije (Parkhouse, Lu i Massaro, 2019). Samim tim pitanje interkulturalnih kompetencija postaje centralno pitanje savremenih nastavnih procesa. Da bismo u budućnosti imali adekvatne korake za unapređenje nastavnog procesa kada je u pitanju razvoj interkulturalnosti, neophodno je analizirati dosadašnju nastavnu praksu.

Blažević (2016) govori o uvođenju *Programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole* čiji bi cilj bio obučavanje djece za interkulturalne aktivnosti kroz različite nastavne sadržaje, koji treba da podstiču interkulturalno vaspitanje. Učitelji se smatraju prosječno interkulturalno kompetentnima, pri čemu najvišim vrijednostima procjenjuju svoje interkulturalne stavove i vještine komunikacije, dok najniže procjenjuju svoja interkulturalna znanja i vještine otkrivanja i interakcije. Buterin (2009) “promišlja o odnosu razredno-nastavne okoline i interkulturalizma kao o neformalnim i implicitnim dimenzijama školskog života te zaključuje kako škola i nastavnici imaju društveno-moralnu odgovornost svakom učeniku omogućiti doživljaj humanoga okruženja, koje uključuje promišljanje interkulturalizma kao bitne sastavnice optimalnog školskog i razredno-nastavnoga okruženja” (prema Sablić, Migles i Rajić, 2021, str. 1315)

Pojedina istraživanja dokazuju da studenti rado komuniciraju sa pripadnicima kulturnih manjina te da uglavnom imaju prijatna osjećanja. Po pitanju zastupljenosti interkulturalnih sadržaja u visokoškolskim ustanovama rezultati ukazuju na neophodnost njihovog revidiranja u cilju podsticanja interkulturalnog dijaloga (Kragulj i Jukić, 2010). Pitanje interkulturalnosti u osnovi predstavlja problem plana i programa osnovnoškolskog obrazovanja, s obzirom da propuštene sposobnosti u djetinjstvu teže možemo da nadoknadimo kasnije. Rješenja razvoja interkulturalnih kompetencija ne možemo tražiti u sadržajima visokoškolskih institucija, s obzirom da ih već pohađaju odrasle formirane osobe. Da bismo stvorili samosvjesne mlade ljude, spremne da prihvate različitosti i sve izazove savremenog života, neophodno je da ih od ranog uzrasta usmjeravamo na saradnju sa pripadnicima drugih kultura. Razvoj pomenutih kompetencija je moguće podsticati kroz svakodnevne životne situacije i priliku za komunikaciju sa drugačijim pojedincima.

Metodologija istraživanja

Nakon teorijskog utemeljenja interkulturalnih kompetencija neophodno je predstaviti i metodološki okvir empirijsko-neeksperimentalnog istraživanja. Proučavanje teorije je obuhvatilo 20 izvora, objavljenih u posljednjih 20 godina, domaćih i stranih autora iz Hrvatske, Amerike, Srbije i Kine iz oblasti pedagogije, psihologije, sociologije, filozofije itd. Što više autora iz različitih kultura je bio kriterijum za odabir radova u kojima je analiziran dosadašnji doprinos izučavanju interkulturalnosti u komparaciji sa rezultatima dobijenim u ovom istraživanju. Teorijsko utemeljenje zasnovano je na analizi širih i dubljih aspekata o interkulturalnosti pa sve do definisanja istraživačkog

predmeta. S obzirom da empirijsko istraživanje podrazumijeva određen metodološki okvir važno je precizirati osnovne komponente istraživanja. U nastavku će biti definisan cilj i zadaci istraživanja kao i postavljene hipoteze. Sve navedeno su bitne komponente za uspješno sprovođenje istraživanja kao i interpretaciju i tumačenje dobijenih rezultata.

Cilj istraživanja je da se identifikuju samoprocjene interkulturalnih kompetencija, te da se utvrdi razlika samoprocjena interkulturalnih kompetencija u odnosu na socio-pedagoška obilježja učenika.

Na osnovu formulisanog cilja istraživanja konkretizovani su sljedeći zadaci:

1. Utvrditi da li postoji statistički značajna razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na pol učenika osnovne škole;
2. Utvrditi da li postoji statistički značajna razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na razred učenika osnovne škole;
3. Utvrditi da li postoji statistički značajna razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na školski uspjeh učenika osnovne škole;

Opšta hipoteza

Ne postoje statistički značajne razlike u samoprocjenama interkulturalnih kompetencija, učenika u odnosu na socio-pedagoška obilježja.

Pomoćne hipoteze:

1. Ne postoji statistički značajna razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na pol učenika osnovne škole;
2. Ne postoji statistički značajna razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na razred učenika osnovne škole;
3. Ne postoji statistički značajna razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na školski uspjeh učenika osnovne škole;

Struktura i uzorak istraživanja

Empirijsko istraživanje realizovano je u više etapa. Na početku je realizovano pilot istraživanje na uzorku od 167 učenika u cilju provjere kvaliteta i metrijskih karakteristika instrumenta. Na osnovu pilot istraživanja baždaren je instrument nakon čega su izbačene određene tvrdnje. Populaciju čine učenici VIII i IX razreda na području grada Banja Luka. S obzirom da je ukupna populacija učenika VIII i IX razreda 3643, uzorak ispitivanja je 1203 učenika, odnosno 33,02%, što ovaj uzorak čini relevantnim i reprezentativnim.

Rezultati istraživanja

Na osnovu postavljenih hipoteza kroz realizovano istraživanje dolazimo do detaljnijih odgovora na postavljena istraživačka pitanja.

Stavovi o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na pol učenika

U *Tabeli 1.* se vidi da ženski pol ima pozitivnije stavove o interkulturalnim kompetencijama. Dobijeni rezultati nisu iznenađujući, s obzirom da su pojedina istraživanja već potvrdila slične pretpostavke. Cilj istraživanja Pamele Grozdanić (2021) je bio utvrditi stavove studenata u Hrvatskoj o interkulturalnim kompetencijama i implementaciji interkulturalnih sadržaja u nastavi stranih jezika. Kao specifičan zadatak izdvojeno je utvrđivanje stavova u odnosu na pol, koje se pokazalo statistički značajnim za pojedine tvrdnje. Ženski pol ima statistički značajno pozitivnije stavove o interkulturalnim kompetencijama, posebno u vezi sa tvrdnjama koje se odnose na otvorenost za druge kulture i želju za upoznavanjem drugačijih narodnosti. Ženski pol se takođe u većoj mjeri slaže sa tvrdnjama koje se odnose na pružanje dodatnih informacija o drugima kao put uspostavljanja tolerancije.

Iako se u poređenju sa našim istraživanjem radi o starijem uzrastu ispitanika, dobijeni podaci su adekvatni za komparaciju, jer je evidentno da se razlike o stavovima interkulturalnih kompetencija u odnosu na pol primjete već na ranom uzrastu i da se ne mijenjaju ni u starijem dobu. U istom istraživanju je dokazano da ženski pol statistički značajno češće smatra da je izučavanje kulture kroz nastavu stranih jezika uticalo na razvijanje stavova tolerancije i otvorenosti prema različitim pojedincima.

Tabela 1.
Interkulturalne kompetencije u odnosu na pol učenika

Pol	N	M	SD	t	df	Sig.
Muški	598	84,06	15,24			
Ženski	605	92,64	13,00			
				-10,52	1201	0,00**

**Statistički značajna razlika na nivou 0,01

Drugo istraživanje koje ide u prilog činjenici da ispitanici ženskog pola imaju pozitivnije stavove o interkulturalnosti, dokazalo je da su studentice na statistički značajno višem nivou od studenata (Gojević, 2018). To se posebno pokazalo u tvrdnjama koje se odnose na interakcije sa pripadnicima drugih kultura kao i samopouzdanje u takvim situacijama. Primjer stranog istraživanja realizovanog u Finskoj na uzorku od 549 ispitanika dokazuje da postoji statistički značajna razlika između pola i interkulturalne osjetljivosti u korist pripadnica ženskog pola (Holma, Nokelainen i Tirri, 2009). S obzirom da je interkulturalna osjetljivost usko vezana za osjećajnost i razumijevanje drugih kao osobine koje se češće pripisuju pripadnicama ženskog pola, rezultati navedenih istraživanja imaju uporište i u teorijskim analizama.

Stavovi o interkulturalnim kompetencijama statistički se značajno razlikuju u odnosu na pol na nivou značajnosti 0,01. Pozitivnije stavove o interkulturalnosti imaju ispitanice ženskog pola, dok na osnovu standardne devijacije primjećujemo da ženski pol ima i homogenije stavove.

Stavovi o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na razred učenika

Interkulturalne kompetencije se značajno razlikuju i u odnosu na razred ispitanika. Kao što *Tabela 2.* predstavlja, deveti razredi imaju pozitivnije stavove o interkulturalnim kompetencijama. Jedno od istraživanja koje se bavi ispitivanjem interkulturalnih kompetencija u odnosu na životnu dob ispitanika, realizovano je u Republici Hrvatskoj na uzorku od 102 vaspitača djece predškolskog uzrasta. Dokazano je da postoji statistički značajna razlika u nivou interkulturalnih kompetencija vaspitača u odnosu na dob, te da ispitanici od 20 do 30 godina imaju veće sposobnosti povezivanja sa različitim ljudima bez stereotipa i predrasuda. Takođe je pronađena značajna razlika između ispitanika dobi 20 do 30 godina u odnosu na ispitanike od 31 do 40

godina, pri čemu mlađa grupa smatra da se vlastita kultura ne bi smjela uzimati kao mjerilo procjene ponašanja (Tomašić, 2022).

Kompetentnost starijih ispitanika kada govorimo o interkulturalnim kompetencijama pokazala se i u istraživanju Vesne Bedeković (2015) koja je na uzorku od 1320 studenata pedagogije u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Češkoj, Hrvatskoj i Slovačkoj dokazala da ove kompetencije rastu u skladu sa godinama starosti. Odnosno pokazalo se da najstariji ispitanici između 31 i 51 godine pokazuju najviši nivo slaganja kod kompetencija poput nenasilnog rješavanja sukoba, osjetljivosti na diskriminaciju i komunikacijske vještine. Ispitanici između 23 i 30 godina pokazuju visok nivo slaganja kod društveno osjetljivih tema kao i vještina poučavanja. Najmlađi ispitanici između 18 i 20 najviši stepen slaganja u odnosu na ostale nisu pokazali ni kod jedne interkulturalne kompetencije. S obzirom da postoje statističke značajne razlike čak i kod odraslih ispitanika, opravdano je očekivati da značajne razlike tek postoje kod djece čije kompetencije još nisu u potpunosti formirane.

Tabela 2.
Interkulturalne kompetencije u odnosu na razred učenika

Razred	N	M	SD	t	df	Sig.
Osmi	709	87,30	14,92			
Deveti	494	89,92	14,47			
				-3,04	1201	0,00**

**Statistički značajna razlika na nivou 0,01

Dobijeni podaci nisu iznenađujući s obzirom da stariji učenici imaju više znanja o drugim kulturama, kao i pozitivnije stavove o različitostima. Razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na razred učenika je statistički značajna na nivou 0,01.

Stavovi o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na školski uspjeh učenika

Osim pola i razreda, istraživanjem je obuhvaćeno i ispitivanje interkulturalnih kompetencija u odnosu na školski uspjeh učenika. Opšti uspjeh je kategorisan na odličan, vrlo dobar i dobar, jer je broj dovoljnih i nedovoljnih zanemarljiv. Na osnovu *Tabele 3.* zaključujemo da stavovi o interkulturalnim

kompetencijama rastu u skladu sa školskim uspjehom. Odnosno da pozitivnije stavove o interkulturalnosti imaju odlični učenici u odnosu na vrlodobre i dobre. Ovakvi podaci nisu iznenađujući s obzirom da je za razvoj interkulturalnih kompetencija prvenstveno potrebno imati određena znanja o svojoj ali i drugim kulturama. Da bismo kod učenika razvili takve vještine, potrebno je da im preko obrazovnog sistema pružimo dovoljno informacija i znanja kako bi bili u mogućnosti da razumiju pojedince iz drugih kultura.

Statistički značajne razlike po ovom kriterijumu su utvrđene i u istraživanju Marije Buterin (2013) koja je dokazala da interkulturalna osjetljivost raste sa školskim uspjehom. Značajne razlike su dokazane i kod pola, etničke i vjerske pripadnosti, stepenu obrazovanja majke, vrsti srednje škole, razredu i broju poznavanja stranih jezika. Sličnost sa našim istraživanjem je u približnom uzrastu ispitanika, s obzirom da je Buterin istraživanje sprovodila na srednjoškolcima dok je naše istraživanje usmjereno na završne razrede osnovne škole. Navedene tvrdnje su potkrijepljene i teorijskim polazištima koja navode da učenici koje vršnjačka grupa nije prihvatila i nemaju razvijene socijalne vještine kao osnov interkulturalnosti, nerado odlaze u školu i učestvuju u školskim aktivnostima što za posljedicu ima i loš školski uspjeh (Klarin, 2002).

Tabela 3.

<i>Interkulturalne kompetencije u odnosu na uspjeh učenika</i>						
Uspjeh	N	M	SD	F	df	Sig.
Odličan	403	93,02	12,77			
Vrlodobar	486	88,54	13,87			
Dobar	314	82,16	16,29			
Ukupno	1203	88,37	14,79			
				51,72	2	0,00**

**Statistički značajna razlika na nivou 0,01

Razlika između stavova o interkulturalnim kompetencijama u odnosu na uspjeh je statistički značajna na nivou 0,01. Višestruko poređenje takođe pokazuje da između svih mogućih parova po pitanju uspjeha postoji statistički značajna razlika na nivou 0,01.

Zaključak

Na osnovu sprovedenog istraživanja utvrđeno je da se opšta hipoteza odbacuje. Pretpostavka da se stavovi o interkulturalnim kompetencijama učenika ne razlikuju u zavisnosti od pola, razreda i školskog uspjeha je opovrgnuta. Ženski pol ima pozitivnije stavove o interkulturalnim kompetencijama uz statističku značajnost 0,01. S obzirom da se uz ženski pol često vezuje tolerancija, sposobnost saradnje i brižnost, dobijeni rezultati nisu iznenađujući. Nekoliko sličnih istraživanja na uzorku starijih ispitanika je potvrdilo dobijene rezultate. Iako se interkulturalne kompetencije unapređuju cijeli život, dobijeni podaci su značajni u smislu usmjeravanja muškog pola na intenzivnije podsticanje razvoja pomenutih vještina. Uzrast učenika (razred) takođe ima značajnu ulogu u nivou interkulturalnih kompetencija. Dokazano je da ispitanici devetog razreda imaju statistički značajno pozitivnije stavove od vršnjaka nižeg razreda. Značajnost je na nivou 0,01. Dobijeni rezultati nisu očekivani ali su potvrđeni i u nekoliko istraživanja u zemljama regiona, Hrvatskoj, Srbiji, Češkoj, Slovačkoj. U odnosu na školski uspjeh učenika, dokazana je statistički značajna razlika na nivou 0,01. Iako smo uspjeh kategorisali na odličan, vrlodobar i dobar, utvrđeno je da sa uspjehom raste i nivo interkulturalnih kompetencija. Odnosno da pozitivnije stavove o interkulturalnosti imaju odlični učenici u odnosu na vrlodobre i dobre. Ovakvi podaci teorijsko utemeljenje nalaze u činjenici da je za razvoj interkulturalnih kompetencija, prvenstveno potrebno imati određena znanja o svojoj ali i drugim kulturama. Za razvoj pomenutih kompetencija kod učenika, potrebno je da im kroz obrazovni sistem pružimo dovoljno informacija i znanja, kako bi im olakšali razumijevanje i prihvatanje bilo koje vrste različitosti.

Literatura

1. Blažević, I. (2016). Interkulturalizam u nastavi prirode i društva. *Školski vjesnik*, 65, 189-200.
2. Bedeković, V. (2015). *Interkulturalna kompetentnost pedagoga u odgoju i obrazovanju za interkulturalne odnose*. Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici.
3. Buterin, M. (2013). *Interkulturalna osjetljivost učenika srednjih škola*. Zagreb: Filozofski fakultet.
4. Buterin, M. (2009). Razredno-nastavno ozračje - afirmacija interkulturalizma. *Acta Iadertina*, 6 (1), 73-81.
<https://doi.org/10.15291/ai.1227>
5. Fantini, A. E. (2000). *A Central Concern: Developing Intercultural Competence*. SIT Occasional Paper Series. <http://www.sit.edu/publications/docs/competence.pdf>

6. Filipović, A. T. (2021). Interkulturalizam u obrazovanju. Značenje za religijskopedagošku praksu i stjecanje kompetencija nastavnika vjeronauka. *Diacovensia* 29 (4), 541-561. <https://doi.org/10.31823/d.29.4.4>
7. Gojević, A. (2018). *Interkulturalna osjetljivost studenata nastavnčkih studija*. Rijeka: Filozofski fakultet.
8. Grozdanić, P. (2021). *Stavovi studenata o interkulturalnog kompetenciji i implementaciji interkulturalnih sadržaja u nastavi stranih jezika*. Diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet.
9. Hrvatić, N. (2007). Interkulturalna pedagogija: nove paradigme. *Pedagojska istraživanja*, 4 (2), 241-252.
10. Holma, K., Nokelainen, P., Tirri, K. (2009). Relationship of gender and academic achievement to Finnish students intercultural sensitivity. *High Ability Studies*, 20 (2), 187-200.
11. Jevtić, B. (2012). Jačanje socijalnih kompetencija unutar interkulturalnih vršnjačkih grupa. *Pedagojska istraživanja*, 9(1/2), 103-113.
12. Kragulj, S. i Jukić, R. (2010). Interkulturalizam u nastavi. Obrazovanje za interkulturalizam: *Zbornik radova Intercultural education : proceedings*. Osijek: Učiteljski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, 169-190.
13. Klarin, M. (2002). Osjećaj usamljenosti i socijalno ponašanje djece školske dobi u kontekstu socijalne interakcije. *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada*, 9 (2), 249-257.
14. Mesić, M. (2007). Pojam kulture u raspravama o multikulturalizmu. *Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu*, Vol. 1 (31)No.1 (51), 159-184.
15. Montalto, N. V. (1982). *A history of the intercultural movement 1924-1941*. New York: Garland.
16. Parkhouse H., Lu, C.Y., & Massaro, V.R. (2019). Multicultural education professional development: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 89 (3), 416-458. <https://doi.org/10.3102/0034654319840359>
17. Sablić, M., Migles, A. i Rajić, V. (2021). Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju u Hrvatskoj: pregled literature. *Croatian Journal of Education*, 23(4),1293-1322. <https://doi.org/10.15516/cje.v23i4.4314>
18. Tadić, V. (2016). *Izazovi interkulturalizma i multikulturalizma*. Diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet.
19. Topić, I. (2010). Interkulturalizam u kurikulumu primarnog obrazovanja. *Napredak : časopis za pedagojsku teoriju i praksu*. 151 (3-4), 407-416. <http://hrcak.srce.hr/82716>
20. Tomašić, S. (2022). *Interkulturalne kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Učiteljski fakultet.